

שיעורי "היא שיחתי" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה".

הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד.

מטרת השיעורים לעורר שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך.

מנחות להיא שיחתי

נושאים לשיחה ודיון
לקחת מדרך הגמרא אל משעולי החיים

העמקה | ראש של יהודי חשוב יותר מארון קודש!

בדפים הקודמים למדנו שתפילין של ראש קדושים יותר מתפילין של יד. מדוע? הפסקי הרי"ד מבאר משום שהראש יותר חשוב מהזרוע, וממילא התפילין המיועדים להיות על הראש מקודשים יותר.

יותר מכך! הפסקי הרי"ד כותב שאע"פ שאין עושין מספר תורה מזוזה, מכל מקום עושין מספר תורה תפילין, משום שמקומה של המזוזה פחות חשוב ממקום הספר תורה, אבל מקום התפילין חשוב יותר ממקום הספר תורה: כי הספר תורה בארון הקודש ואילו התפילין על ראשו של ישראל!!

אתם מאמינים? אני יודע שלא. אי אפשר להאמין בלי לראות את הציטוט בפנים, אז הנה הוא הציטוט:

"דחומר קדושת התפילין הוא שהן עשויות להניחן בראש שהוא מקום נכבד, והמזוזה מניחין אותה בסף הבית, והילכך אין מורידין אותה מקדושתו, וכן ספר תורה הוא מונח בתיבה ועכשיו יהא מונח בפתח הבית, אין זה כבודו כבתחלה, וכן תפילה שלראש לעשותה של יד, שיותר מקום חשוב הוא הראש מן היד, אבל מספר תורה שבלה מותר לעשות מן הבלאות תפילין, דאדרבה מעלה בקדושתו, שעד עכשיו היה מונח בתיבה ועכשיו יעמוד על ראשו".

הראש של היהודי קדוש יותר מארון הקודש!

ובאמת אנו אומרים ב"הריני מכוון" שקודם הנחת תפילין, שמשכן הנשמה הוא במוח "על הראש כנגד המוח, שהנשמה שבמוחי עם שאר כל כוחותי יהיו משועבדים לעבודתו יתברך שמו".

הרחבה | מעלת המלכת הראש על כל האברים

אני מצטט כאן מתוך חיבורי הקטן "רחמנא אמר אידכר" על עבודת

מעניין לדעת | מדוע הניח החפץ חיים תפילין דר"ת

בספר תולדות החפץ חיים זצ"ל שכתב בנו ז"ל מספר כי בערוב ימיו החל החפץ חיים זצ"ל להניח תפילין של רבינו תם, בעקבות מעשה שהיה. באותה תקופה יהודי בעל כשרון אדיר וידע רחב ביותר, טען כי תגלית מרעישת בידו - תלמוד ירושלמי על סדר קדשים שלא נחשף מעולם. והנה ראה זה פלא, במסכת מנחות, שהיתה אז אחת מן המסכתות שנחשפו על ידו, נכתב במפורש כדעת רבינו תם. ראה כן החפץ חיים זצ"ל, ומיד החל להניחן.

כעבור זמן מה התברר, כי חושף הספרים אחראי לאחת התרמיות הגדולות ביותר שנודעו, וכי הוא זייף בעצמו את כל הכתבים שהוצגו על ידו כמי שנכתבו על ידי חכמי ארץ ישראל. שמע זאת החפץ חיים זצ"ל, אך לא פסק מנהגו להניח תפילין דר"ת, אחר שהתחיל לנהוג כן.

פנימיות | מדוע הנשואין מקפידים יותר על תפילין דר"ת

מנהג הרבה קהילות ישראל שמתחילים להניח תפילין של רבינו תם אחרי הנישואין. מה השייכות בין תפילין לנישואין?

התפילין של ראש מעטרים את הראש, "עוטר ישראל בתפארה". מבואר בגמרא שאחרי הנישואין היו עוטפים את הראש בסודר, כמו שבימינו חובשים שטריימל / ספודיק אחרי החתונה. לכן גם מהדרים יותר בתפילין אחרי החתונה.

מדוע באמת הנשואים מעטרים יותר את ראשם? כי הם נעשים בעלים ומנהיגים. מנהיג - מעטר את ראשו, כי המלוכה היא על ידי שלטון המוח והדעת על שאר חלקי הנפש.

מלכויות זכרונות ושופרות:

כאשר אנו מכפיפים עצמנו למוח, אנו מכפיפים עצמנו לקב"ה וממליכים אותו עלינו.

בית הוראה | האם צריך לצבוע את הקילופים הזעירים בצדדי הרצועות

בדף שלנו אנו לומדים על החיוב שיהיו הרצועות שחורות. והנה, מצוי מאד מאד שהצבע בצדדי הרצועות 'מתקלף' מעט, ומתגלה שיעור זעיר של הצבע הלבן. האם צריך להקפיד לצבוע כל נקודה ונקודה כזו?

והנה הביאור הלכה בסימן ל"ג כתב "מסתפקנא אם מן התורה די בכל אחד עד כדי שיעורו והשאר הוא למצוה ולנוי בעלמא או דילמא כיון דהיא מחוברת כולה כחדא צריכה להיות כולה שחור. וקצת ראייה לזה מקושיית הגמרא מנחות ל"ה ע"א קתני מיהת בין ירוקין וכו' דלא משני בהיתר על השיעור ולא היה מקשה עוד אי מבפנים וכו' ויש לדחות דס"ל להגמרא דלא היה הברייתא מתיר עכ"פ מדרבנן לצבוע בשני גווני מצד אחד משום דמחזי כמנומר עיין במ"א סק"ז וצ"ע."

ויש לדון האם ספיקו כמו כן על מה שיותר מהשיעור בעובי הרצועה, או שבזה פשיטא ליה דהוי כחלק מן הרצועה וחייב בשחרות.

והנה, דעת הגרי"ח זוננפלד בשלמת חיים סימן מ' דאמרינן בזה "רובו ככולו", זה לשונו של השואל: נסתפקתי לענין רצועות שחורות, האם אמרינן בזה רובו ככולו אף על פי שעי"ז הוה מנומר, דרק גבי אתרוג (סוכה ל"ה ב') שייך לפסול מטעם שאינו הדר, משא"כ בתפילין שגם באינם מהודרים כשרים מדינא עכ"פ.

והשיב הגרי"ח: לכתחילה וודאי צריך שיהיו כולם שחורות היינו השיעור האמור בשו"ע לגבי הרצועות, ומ"מ אם לא ימצא רצועות כי אם באופן הנ"ל שתהיה רק רובה שחורה, בוודאי שהיא כשרה.

ואם כן, אולי יש לצרף ספיקו של הביאור ללגבי מה שיותר מן השיעור עם דעת הגרי"ח שמיקל בכלל ברובו, כדי שלא להצריך לצבוע כל משהו של קילוף בצדדי הרצועה.

חריפות | מה החשש ברצועות השחורות בשני הצדדים

אחד הפתרונות לקילופי הצבע השחור התחדש בשנים האחרונות באמצעות מכירת רצועות הצבועות בשחור, באמצעות השרייתן בתוך צבע שחור, כך שגם כאשר הצבע החיצוני נקלף עדיין יש מראה שחור מתחתיו.

יש הלכה במשנה ברורה שמי שאינו יודע את מקורה בטוח שהיא עפ"י קבלה: כאשר אדם סך את כל גופו, עליו לסוך תחילה את ראשו ורק אח"כ את שאר אבריו. אבל האמת שאין מקור הלכה זו בתורת הנסתר אלא בתורת הנגלה, זהו ממש דינא דגמרא!

הגמרא בשבת דף ס"א כותבת שצריך לסוך הראש תחילה מפני שהוא מלך על כל אבריו. כדאי להתבונן בהלכה זו ולקיימה ב'הבנה': כאשר אדם מקדים את ראשו לשאר אבריו הוא מזכיר לעצמו שעל כל ההרגשות, התחושות והמעשים מוטל להתכופף אל הראש והנשמה, ובזה הוא ממליך את הקב"ה על עולמו.

התוספות (ע"ז ד, ב) כותבים שהדרך של בלעם לקלל את ישראל ברגע קצר שבו הקב"ה כועס היא באמצעות אמירת המילה "כלם", והקב"ה הפך זאת ל"מלך" כמו שאמר בלעם "ויהי בישורון מלך".

מה פשר ההיפוך בין "כלם" ל"מלך"? מפרשים הקדמונים: כל"ם ראשי תיבות כ'בד ל'ב מ'וח, ואילו מלך ראשי תיבות מ'וח ל'ב ל'בד. הקללה היא כאשר הכבד (הנפש, המעשה) שולט על הלב (הרוח, הרגש) ששולט על המוח (הנשמה, המחשבה). בשביל שיתקיים 'ויהי בישורון מלך' צריך שיהיה המוח שולט על הלב, והלב שולט על הכבד.

אתן דוגמא: ר' יענק'לה יודע במוחו ובשכלו ש"קולה" הוא משקה מסוכן לבריאות, לכן אם הוא ישתה כזה משקה הוא לא רק יחשוב שהוא הסתכן אלא גם ירגיש עצוב, הרי הוא שתה משקה מסוכן! ולאט לאט גם הגוף יושפע מזה, הוא יחוש סלידה מהמשקה השחור ומלא סוכר בכמויות מבחילות. גועל נפש. זה מלך - המוח השפיע על הרגש שהשפיע על התחושה.

השכן שלו, איוון, לעומתו, מרגיש בגופו תאוה למשקה הקולה, הוא כל כך אוהב לשתות קולה! לכן אם הוא ישתה קולה - הוא לא רק יחוש טעם ערב בפיו אלא גם ירגיש שמח, הוא שתה משקה טעים! לאט לאט גם המוח יושפע מזה, הוא יתחיל לחשוב שבעצם קולה הוא לא משקה מסוכן בכלל, כל כך הרבה שותים קולה ונשארים בריאים... זה כל"ם - התחושה השפיעה על הרגש שהשפיע על המוח.

לא בכדי נרמז נס זה של היפוך כל"ם למלך במילים 'ויהי בישורון מלך', כדי ללמדנו שהדרך להמליך את הקב"ה בתוכנו היא באמצעות המלכת המוח על ליבנו וגופנו. המלכת ה' תלויה בכך שאנו מכפיפים עצמנו להשגות המוח: האמונה בה' (חכמה), ידיעת שכר ועונש (בינה), הבנת התכלית הטובה של עבודת ה' (דעת).

המוח שלנו הוא "נציגו" של הקב"ה בעולמנו, שהרי ה' יתן חכמה, מפיו דעת ותבונה", המוח שלנו הוא הכלי הכי קרוב לה', כמו שהאר"ך אדונינו הרמב"ם במורה נבוכים, או כלשונו של בר-פלוגתיה רבינו הראב"ד, בתחילת הלכות לולב:

"ואנן ברחמי שמיא נתבררו אצלנו הדברים מן התוספתא ומן הירושלמי ומקצתם מן הגמרא, ובראש - השכל הברור האמיתי הוא הבורר הוא הזורה הוא המדקדק, וראש על כל הראשים הוא הבורא יתעלה המלמד לאדם דעת, בשמו אחל, ועזרו איחל".

מקיימים תורה ויו"ט ומילה ותפילין, אבל לא היה בתורה "אורה", לא היה בתפילין "יקר". היה חסר במשמעות הפנימית של המצוות. זה מה שהתחדש כאשר קיבלו את התורה מאהבה וחשק, שהתורה נעשתה להיות אורה והתפילין נעשו יקר וכו'.

חז"ל אמרו שמרדכי יצא ב"עטרת זהב גדולה" היינו תפילין של ראש (עיי' בביאור הגר"א למגילת אסתר) והעיר שושן צהלה ושמחה. ויש לשאול וכי לא ראו קודם לכן את מרדכי מעוטר בתפילין של ראש ומה נשתנה שעתה ראוהו וצהלו ושמחו. ואולי קודם לכן היה לבוש שק ואפר ולא היה יכול להניח התפילין כמו האבל ביום ראשון שמעולל באפר ראשו ואינו יכול ליתן פאר בראשו, אבל יותר נראה שרק אז ראו והבינו שזהו בעצם "עטרת זהב גדולה" ומיד "העיר שושן צהלה ושמחה". כי אז נתחדש ש"יקר אלו תפילין", וממילא ראו והבינו שהוא יוצא מלפני המלך בעטרת זהב גדולה.

סיפור | מעולם לא ראיתי את המחיצה!..

הגמרא אומרת שיתכן שרבי לא ראה מעולם את הרצועות של תלמידו ולכן לא מחה בו. לכן אי אפשר להוכיח משתיקתו של רבי מאומה.

ידידי הרה"ג רבי יעקב יעקובוביץ שליט"א הוא נכדו של הגאון רבי עמנואל יעקובוביץ זצ"ל, רבה של מלכות אנגליה. הוא סיפר לי שכאשר זקנו התמנה (בתחילה) לרבנות אירלנד, הוא הופתע לראות שהמחיצה בין הגברים לנשים איננה בגובה הראוי. הוא ביקש מן הגבאים לתקן הדבר, אך הם תמחו לו "הרי עד עתה כיהן כאן רבינו הגרי"א הרצוג (שפרש לרגל עלייתו לארץ הקודש) והוא מעולם לא העיר לנו על כך". רבי עמנואל החליט לשלוח מכתב להגרי"א להבין מדוע החליט להקל בעניין זה. בתשובה השיב לו הרב הרצוג: "יאמין לי מר, כי מעולם לא ראיתי את המחיצה שבבית הכנסת!..." התשובה הזו אופיינית גם לפרישות של הרב הרצוג (כפי שנוסיף בסיפור הבא) וגם לפקחות שלו בהנהגתו, הוא אינו צריך לראות כל הדבר. אם יראה - יהיה חייב להגיב, ולא תמיד זה הדבר שכדאי שיתרחש.

כעת אנו מבינים את דברי הגמרא שלנו, יתכן שרבי הקפיד במכוון שלא להביט על תלמידיו כדי שלא יחוייב להוכיח אותם בתדירות, דבר שעלול להפריע להשפעתו עליהם.

סיפור | אני אכתוב צ'ק כדי למלא את המינוס...

דוגמא נוספת לפרישות של הגרי"א הרצוג: כשעלה לארץ ישראל היה

אלא שהגאון המקובל רבי שריה דבילצקי זי"ע עורר שאלה חריפה אודות כשרות הרצועות הללו. אני מצטט מתוך דברי הספד שכתבו נכדיו אחרי פטירתו:

"כמדומה שלא היה אפשר לתפוסו בדבר שעושה בלא שחישב כל הצדדים והנה דוגמא יפה לדבר: נשאל רבינו מפני מה ברוב זוגות התפילין שהיו לו לא הקפיד על שחרות הרצועות גם מאחור (כדעת הרמב"ם ובפרט שכ"ה גם באר"י) ואמר שיש לו בזה חשבון. אחר ההפצרה נענה ואמר שיש לעיין אם שייך צביעה לשמה בצביעה שאין בה מצוה, ואם נימא שלא שייך בכה"ג לשמה א"כ ברצועות אלו שכידוע צובעים אותם דרך השריה וכך הם צבועים גם מאחור וגם בתוכם, וכיון שכך יש לחוש שבמשך הזמן יתקלף הצבע העליון ויתגלה הצבע שמתחתיו וצבע זה אינו חשוב לשמה, מפני שאפילו אם השרו את הרצועות בצבע לשמה הרי כיון שאין בו מצוה לא חשיב לשמה וכנ"ל, והוא אבחנה חדשה שלא עמדו עליה, ואמנם לא היה הדבר מוכרע אצלו ולכן בזוג אחד צבע הרצועות פנים ואחור..."

מה אתם אומרים?

ביאור | התפילין נועדו לחשיבות ולא להתגנות

הגמרא אומרת שלא לצבוע פנים הרצועות באדום כדי שלא יתגנה שיחשבו שזה דם מהפצעים שלו. מה רע בפצעים? המדובר הוא בפצעים לא-היגיינים שמבטאים בדרך כלל הזנחה וטינוף.

מהדירי מהדורת שוטנשטיין כתבו הדגשה נפלאה, הרי התפילין נועדו לפאר את האדם, נקראו פאר, וממילא לא יתכן שהם יהיו בצורה שהן מבזות ומגנות את האדם.

פורים | יקר - אלו תפילין

ובאמת אנו מוצאים בפורים שדרשו חז"ל "יקר - אלו תפילין", שהם נותנים יקר וגדולה לישראל. [ויש אומרים שה"עדי" שקיבלו ישראל במתן תורה היה תפילין להתקשט בהן].

והנה, שואלים בשם הגרי"ז מבריסק מה הכוונה "ליהודים היתה אורה - זו תורה, ושמחה - זה יו"ט, וששון - זו מילה, ויקר - אלו תפילין" הרי המן לא גזר על הדת אלא על הגופים. עוד יש לדקדק, מדוע לא כתוב בפירוש "ליהודים היתה תורה ויו"ט ומילה ותפילין".

אלא, אמר הרב מבריסק, באמת גם קודם תשועת פורים היו היהודים

והנה ברגע שראוהו השודדים נבהלו והרימו רגליהם ונסו מהבית.

והנה התלמידים כשראו את זאת הסתכלו בתמהון על רבם ושאלוהו מדוע נבהלו השודדים ונמלטו כשנכנס רבינו אל החדר, הצביע הגאון על התפילין שעל ראשו ואמר: "נאמר וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ודרשו חז"ל אלו תפילין שבראש". תמהו התלמידים ושאלו: הלא גם אנו עטורים בתפילין, ומדוע לא פחדו השודדים מפנינו???

נענה הגאון מוילנא ואמר: חז"ל דקדקו בלשונם ואמרו "תפילין שבראש" ולא "תפילין שעל הראש" לא די שהאדם יניח תפילין על ראשו אלא עליו גם להכניס את מה שכתוב בהם בתוך הראש ורק אז נקרא עליו שם ה' ויראו מפניו.

מצבו הכלכלי לא כ"כ שפיר. באותה תקופה לא היו הטלפונים מצויים בבתיים, ולכן את "השיחה מפקיד הבנק על מצב המינוס" החליף "נקישת פקידי הבנק על דלתות הבתים".

והנה, פעם אחת ישב הרב הרצוג בביתו ולמד, לפתע שמע דפיקות נחרצות, בפתח עמדו פקידי הבנק ואמרו: אדוני, יש לך חריגה בחשבון, עליך להפקיד מיידי כסף לחשבון. הרב הרצוג פנה אליהם בהתנצלות: הרבנית לא בבית, היא מנהלת את ענייני הכספים, ולי אין כאן כסף מזומן, אבל אני יכול בינתיים לכתוב לכם צ'ק על הסכום המבוקש ותפקידו אותו בחשבון...

עד כדי כך היה הגריא"ה פרוש מענייני כספים והמחאות...

ציטוט | דברי רבינו יצחק מוולאז'ין

והנה, אסמכתא לסיפור זה אודות הגר"א יש למצוא בספרו של בן תלמידו הגר"י בן הגר"ח מוולאז'ין בספרו על אבות, שם מביא את הדקדוק הזה שיתכן ושמעו מבית אבא:

"וכן אמרו חז"ל "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" אלו תפילין שבראש עכ"ל ולא אמרו תפילין שעל הראש אלא "שבראש" להורות כי בפנימיות הראש בכוח המחשבה צריך להיות שם התפילין, והם קבלת עול מלכות שמים וקבלת עול מצוות. ובאמת צריך להיות כן גם באיבריו החיצוניים מכף רגל ועד ראש ולא במחשבה בלבד. וזהו ענין התפילין שצינונו יתברך שמו להניח גם על היד וענינו מבואר שלא נטעה לומר שאין צריך כי אם להמשיך המחשבה שבמוחנו אליו יתברך שמו אך צריך האדם להמשיך גם ידיו ומעשיו כולם לעבודתו, וידע האדם שהי יתברך עומד עליו ומשגיח על כל עניניו וכמאמר רז"ל על הפסוק "וה' בראשם" זו השכינה דשריא על רישא וכפי שאמרו בזוהר הקדוש כי פירוש "אך בצלם יתהלך איש" הוא בחינת הצלם כי דמות ענין השראתו יתברך הולך ממעל לראש איש באשר הוא הולך".

וורט | מדוע דוקא "טוטפות" נכתבו בשפות לועזיות?

הגמרא אומרת שעל תפילין שבראש נאמר "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". נראה להציע שלכן התפילין שבראש נקראו בשפות של עמי הארץ הרחוקים "טט בכתפי פת באפריקי", כדי להורות שהתפילין מיועדות להודיע ולהראות לכל עמי הארץ, הן לא פונות רק ליהודים אלא גם לאפריקאיים.

סיפור | בין "תפילין שבראש" ל"תפילין שעל הראש"

מסופר שפעם פרצה חבורת שודדים לביתו של הגאון מוילנא אך השודדים שהחלו בחפושם לא מצאו בבית בלתי עוני ודחקות כשלא מצאו את שחפשו נגשו אל כמה ת"ח שישבו ולמדו בחדר ודרשו מהם את הממון שבבית הגאון מוילנא לפתע שמע רעש מהומה וצעקות וקם ממקומו ויצא אל החדר המבוא לראות על מה הרעש והקולות